

इलाम नगरपालिका स्थानीय राजपत्र

खण्ड : ७

संख्या: ३

मिति : २०८०/१२/१९

भाग-२

इलाम नगरपालिकाको कार्यपालिका बैठकबाट पारित इलाम नगरपालिका, बालमैत्री आचार संहिता, २०८० सर्वसाधारण सबैको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छ ।

बालमैत्री आचार संहिता २०८०

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति - २०८०/१२/१९

प्रमाणिकरण मिति- २०८०/१२/१९

बालमैत्री स्थानीय शासन बाल अधिकार सम्बन्धि समग्र पक्ष (बाल बचाउ, बाल संरक्षण, बाल विकास र बाल सहभागिता) को प्रवर्द्धन गरी स्थानीय तहमा सुशासन अभिवृद्धि गर्न ल्याइएको अवधारणा हो । बाल अधिकार सम्बन्धि अन्तराष्ट्रिय महासन्ध (CRC), १९८९ को अवधारणा, नेपालको संविधानले गरेको व्यवस्था, बालबालिका सम्बन्धि ऐन, २०४८ ले बालबालिकाको पक्षमा वकालत गरेका छन् । स्थानीय सरकारको रूपमा रहेका गाँउपालिका, नगरपालिका, जिल्ला समन्वय समिति जनताको नजिकमा रहेर सेवा प्रवाह गर्ने निकायको रूपमा स्थापित भैसकेका छन् । यस सन्दर्भमा बाल अधिकारको विषयलाई स्थानीय तहको समग्र कार्य पद्धति र प्रणालीमा अन्तर्भूत गर्दै कार्यान्वयनमा लैजान उपयुक्त देखिन्छ । स्थानीय सरकारको नेतृत्वमा नेपाल सरकारद्वारा निदिष्ट गरेका सेवा सूचक र संस्थागत सूचक प्राप्तिका लागि गाउँघर, टोल समुदाय, संघ संस्था तथा सरोकारवालाहरूका लागि आवश्यक आचार संहिता तयार पारी बालमैत्री स्थानीय शासन प्रबर्द्धन, घोषणा तथा निरन्तरताका लागि कार्यान्वयन गरी नगरलाई बालमैत्री नगर निर्माण गर्न यो आचारसंहिता तयार पारिएको छ ।

१. अभिभावकहरूले पालना गर्नुपर्ने आचारसंहिता

- हामी आफ्ना बालबालिकालाई मादक पदार्थ, लागूपदार्थ र सूतिजन्य पदार्थ सेवन गर्न र ओसारपसारमा संलग्न गराउने छैनौं ।
- आफ्ना बालबालिकालाई समय तालिका अनुसार पढ्ने, लेख्ने, सुत्ने र मनोरञ्जन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्नेछौं ।

- हामी आफ्ना बालबालिकालाई नियमित रूपमा विद्यालय पोशाकमा विद्यालय पठाउने छौं ।
- बालबालिकाको चौतर्फी विकासमा सहयोग पुग्ने बाल क्लब एवम् बालबालिका आवद्ध भएको बैठकमा सहभागिता गराउनेछौं ।
- प्रत्येक घरमा बालबालिकामैत्री शौचालय र अन्य भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्नेछौं र गर्न लगाउने छौं ।
- बालबालिकालाई घरायसी निर्णय प्रक्रियामा सहभागी गराई आफ्नो कुरा निर्धक्क सँग भन्ने वातावरण सिर्जना गर्नेछौं ।
- नियमित खोप लगाउनुका साथै पोषणयुक्त सन्तुलित भोजन आफ्ना नानीहरुलाई खुवाउने छौं ।
- कुनैपनि बालबालिकालाई बालश्रमिकको रूपमा प्रयोग गर्ने गराउने छैनौं ।
- बालबालिकालाई बालअधिकार र बाल कर्तव्यका कुराहरु सिक्न प्रेरित गर्दै अवसर पनि प्रदान गर्नेछौं ।
- हाम्रा बालबालिकालाई दुर्व्यवहार, अपहरण जस्ता कार्यहरुबाट बचाउनका लागि सदैव चनाखो रहनेछौं ।
- हाम्रा बालबालिकाको बालविवाह गराउने छैनौं र यस बारेमा हाम्रा बालबालिकालाई समेत सचेत गराउनेछौं ।
- हाम्रा बालबालिकाको स्वास्थ्यमा ध्यान दिदै नियमित सरसफाई गराउनेछौं ।
- हाम्रो बालबालिकाको जन्मदर्ता समयमै गराउनेछौं ।
- सार्वजनिक स्थानमा निर्माण हुने बाटो, पोखरी, खेल मैदान, पार्क, सार्वजनिक धारा, सामुदायिक भवनहरु, आदि निर्माण गर्दा बालमैत्री र अपाङ्गमैत्री बनाउन पहल गर्नेछौं ।
- विद्यालय तथा पालिकाले आमन्त्रण गरेका बालबालिका सम्बन्धित कार्यक्रमहरुमा अनिवार्य र सकृय उपस्थिति जनाउने छौं ।

२. बालबालिकाले पालना गर्नुपर्ने आचारसंहिता

- धुम्रपान, सूतिजन्य र मादक पदार्थको प्रयोग तथा खरिद विक्रीमा संलग्न हुने छैनौं ।
- बाल विवाहको लागि कुनै पनि अवस्थामा मञ्जुरी हुने छैनौं र हुन दिने पनि छैनौं ।
- विद्यालयले बनाएको नियमको पालना गर्दै उच्चदृष्टिले व्यवहार नगरी अनुशासित बन्ने छौं ।
- विद्यालय उमेरका सम्पूर्ण बालबालिका नियमित रूपमा विद्यालय पोशाकमा विद्यालय जानेछौं ।
- बालक्लबहरुमा सक्रिय सहभागिता जनाउँदै कसैलाई कुनै पनि किसिमको भेदभाव गर्ने छैनौं ।
- आफूले नबुझेको र नजानेको कुरा शिक्षक तथा अभिभावकलाई सोच्ने छौं साथै पारिवारिक छलफल तथा निर्णयमा सहभागी हुनेछौं ।
- पोषिलो खानेकुरा खानेछौं साथै अरु बालबालिकालाई पनि खान र अभिभावकलाई दिन प्रेरित गर्नेछौं ।
- बालविवाह, बालयौन दुर्व्यवहार तथा बालश्रमको बारेमा थाहा पाएसम्मका घटना बारे सम्बन्धित निकायमा जानकारी दिनेछौं ।
- विद्यालय र समुदाय स्तरमा सञ्चालित विभिन्न अतिरिक्त क्रियाकलापहरुमा सहभागिता जनाई निर्धक्क रूपमा आफ्नो हक अधिकारको बारेमा कुरा राख्नेछौं ।
- अपरिचित व्यक्तिको ललाई फर्काई र प्रलोभनमा फस्ने छैनौं, आवश्यक परेको खण्डमा अभिभावकसँग अनुमति लिएर मात्र बाहिर निस्कने छौं ।
- शौचालयमा दिसापिसाव गर्नुका साथै साबुन पानीले हातधुने बानी बसाल्नेछौं ।
- जन्मदर्ता नभएका र खोप नलाएका बालबालिकालाई सम्बन्धित सेवा लिन भन्ने छौं ।

- विपन्न र अपांगता भएका बालबालिकासँग हातेमालो गर्दै राम्रो व्यवहार गर्नेछौं ।

३. विद्यालयले पालना गर्नुपर्ने संस्थागत आचारसंहिता

- बालबालिकालाई लागू पदार्थ तथा लागू पदार्थजन्य सामग्री प्रयोगमा निरुत्साहित गर्नेछौं ।
- बालबालिका माथि गरिने हिंसा, दुर्व्यवहार, शोषण रोक्न व्यवहारमा लागू गर्नेछौं र सचेतना फैलाउनेछौं ।
- शिक्षक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको नीति-नियम गम्भीरताका साथ पालना गर्नेछौं ।
- बालबालिकालाई अनिवार्य रूपमा विद्यालयको पहुँचमा ल्याउनेछौं तथा विद्यालयमा विद्यार्थीको टिकाउका लागि विशेष पहल गर्ने छौं ।
- बालक्लबको आवश्यकता र महत्वबारे बुझाउने, बालक्लब गठन र परिचालनमा सहयोग गर्ने छौं ।
- बालबालिकाको विचार र भावनाको कदर गर्दै कुनै पनि प्रतिकूल व्यवहार गर्ने छैनौं ।
- बालबालिकाका सरोकार राख्ने विद्यालयका कार्यक्रममा अर्थपूर्ण बाल सहभागिताको सुनिश्चितता गर्नेछौं ।
- पूर्णखोप र सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी समेत बालबालिकालाई चेतना फैलाउनेछौं ।
- बालबालिकालाई जाति, धर्म, पेशा, लिङ्ग, भाषा र वर्गको आधारमा विभेद गरिने छैन ।
- बालबालिकालाई हिंसा, यातना, दुर्व्यवहार, शोषण जस्ता अमानवीय कार्यबाट बचाउन बालसंरक्षण नीति कडाइका साथ कार्यान्वयनमा ल्याउनेछौं ।
- विद्यालय र बालबालिकाको सरसफाइसँग विशेष सचेत रहने छौं ।
- विद्यालय भर्ना हुदाँ अनिवार्य जन्मदर्ता गराउन आग्रह गर्नेछौं ।
- गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्नुका साथै निर्माण गरिने भौतिक संरचना बालमैत्री बनाउने छौं ।
- विद्यालय हाताभित्र मद्यपान गरि आउने छैनौं र धुम्रपान गर्ने छैनौं र सचेत गराउने छौं ।
- अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूको विकास र सहभागितामा ध्यान दिनेछौं ।
- विद्यालयमा रहेका बालबालिका कुनैपनि प्रकारको जोखिममा रहेको बारेमा थाहा पाए सम्बन्धित निकायमा जानकारी दिनेछौं ।

४. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको आचारसंहिता

- बालबालिकाको शैक्षिक विकासका निम्ति विद्यालयको अल्पकालीन र दीर्घकालीन उद्देश्यहरू निर्धारण गरी विद्यालय सुधार योजनाको निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्ने ।
- समितिको नियमित बैठक बस्ने र निर्णय कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- नियमित रूपमा विद्यालयको शैक्षिक तथा व्यवस्थापकीय क्रियाकलापहरूको अनुगमन, निरीक्षण गर्ने साथै प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकहरूलाई आवश्यक सुझाव दिने ।
- विद्यालयमा आइपरेका समस्याहरू छलफलद्वारा समाधान गर्ने ।
- आवश्यक स्रोत जुटाउने, खर्च व्यवस्थापन गर्ने र लेखापरीक्षण गराई हिसाब पारदर्शी गर्ने ।
- गलतिको सजाय भौतिक रूपमा नगरी सम्झाएर गर्ने गराउने व्यवस्था गर्ने ।
- आवश्यकता अनुसार शिक्षक, अभिभावक, सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरू र बालक्लबसँग अन्तरक्रिया गर्ने ।

- विद्यालयको भौतिक समुन्नतिको लागि विशेष पहल गर्ने ।
- घरदैलो गरी बालबालिकालाई विद्यालय पठाउन अभिभावकलाई अनुरोध गर्ने र विद्यालय जानबाट वञ्चित बालबालिकाका लागि विद्यालय भर्ना अभियान सञ्चालन गर्ने ।
- आर्थिक अवस्था कमजोर भएका बालबालिकालाई दाता संस्थाहरूसँग समन्वय गरी छात्रवृत्तिको व्यवस्था मिलाउने ।
- अभिभावकहरूलाई सचेतना कार्य सञ्चालन गरिनेछ ।
- बालकलब गठन गर्न प्रोत्साहन गर्दै व्यवस्थापन समितिको बैठक तथा विद्यालयले सञ्चालन गरेका क्रियाकलापहरूमा बालबालिका सहभागी गराउने ।
- मादक तथा लागू पदार्थ खाएर विद्यालयमा प्रवेश नगर्ने र विद्यालयमा शिक्षक, कर्मचारी तथा विद्यार्थीहरू माथि दुर्व्यवहार नगर्ने ।
- बेला बेलामा व्यवस्थापन समिति र शिक्षकहरूको संयुक्त बैठकको व्यवस्था गर्ने ।
- विद्यालयलाई बालमैत्री र भयरहित सिकाइको वातावरण बनाउन पहल गर्ने र शिक्षक-शिक्षिकालाई तालिममा भाग लिन उत्प्रेरित गर्ने ।
- विद्यालयको गुणात्मक शैक्षिक विकास तथा तहगत स्तरोन्नतिको लागि पहल गर्ने ।
- रिक्त दरबन्दीमा दक्ष, अनुभवी तथा उच्च शैक्षिक योग्यता भएका शिक्षक पदस्थापनाका लागि पहल गर्ने ।
- विद्यालयमा राजनैतिक, धार्मिक, साम्प्रदायिक वा कुनै किसिमको प्रभावलाई अन्त्य गरी विद्यालय शान्ति क्षेत्रको रूपमा विकसित गराउने ।
- विद्यालयको शैक्षिक गतिविधिमा स्तरोन्नतिको लागि अभिभावक, शिक्षक, विद्यार्थी, कर्मचारी तथा सरोकारवालाहरूबाट प्राप्त सुझाव र सल्लाह लिएर कदम चाल्ने ।

५. नीजि क्षेत्रको आचारसंहिता

- बालबालिकाहरूलाई सुर्तिजन्य, नसालु र मादक पदार्थजन्य सामग्री विक्री वितरण गर्ने छैनौं ।
- बालबालिकालाई कुनै प्रकारको श्रमजन्य कार्यमा संलग्न गराउने छैनौं ।
- बालबालिकामाथी हानी हुने कुनै प्रकारको कार्य गर्ने छैनौं ।

६. राजनैतिक दल तथा गैरसरकारी क्षेत्र

- बालबालिका सम्बन्धि कार्यक्रमहरूमा बालबालिकाको सहभागितालाई महत्त्व दिईनेछ ।
- बालबालिकाहरूलाई कुनै प्रकारका र्याली जुलुसहरूमा संलग्न गरिने छैन ।
- बालबालिका सम्बन्धी कार्यक्रमहरूलाई नगरपालिकाको एकद्वार प्रणाली मार्फत सञ्चालन गर्नेछौं ।
- बालबालिकालाई कुनैपनि राजनैतिक गतिविधिमा संलग्न गर्नेछैनौं ।

७. नगरपालिकाको संस्थागत आचारसंहिता

- बालबालिकालाई लागुपदार्थ तथा लागु पदार्थजन्य सामग्री प्रयोगमा निरुत्साहित गर्नेछौं । बालबालिकालाई सुर्तिजन्य, मदिराजन्य तथा लागुपदार्थजन्य सामग्रीबाट टाढा राख्न विशेष नीतिगत व्यवस्था गरी कडाईका साथ कार्यान्वयनमा ल्याउनेछौं ।

- बालबालिका उपर गरिने हिंसा, दुर्व्यवहार तथा शोषण रोक्न व्यवहारिक प्रयोग गर्नेछौं र सो को लागि सचेतना फैलाउनेछौं ।
- विद्यालय उमेरका सबै बालबालिका विद्यालय जाने र अन्यलाई जीवनोपयोगी र व्यावसायिक सीप सिकाइने व्यवस्था गर्नेछौं ।
- बालकलव आवश्यकता र महत्त्वबारे बुझाउने, बालकलव गठन र परिचालनमा सहयोग गर्ने ।
- बालबालिकाको विचार भावनाको कदर गर्दै कुनैपनि प्रतिकूल व्यवहार नगर्ने ।
- बालबालिकाको लागि बजेट तर्जुमा गर्दा र प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विषयका योजना निर्माण कार्यान्वयन र मूल्यांकनका चरणहरूमा अर्थपूर्ण बाल सहभागिताको सुनिश्चितता गर्नेछौं ।
- बाल स्वास्थ्य र सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी जनचेतना फैलाउनेछौं ।
- बालश्रम निषेध र नियमित गर्न बनेको ऐन कडाईका साथ कार्यान्वयनमा ल्याउने छौं ।
- बालबालिकालाई कुनै पनि प्रकारले विभेद गरिने छैन ।
- बाल विवाहलाई पूर्ण रूपमा निषेध गरिनेछ र बाल विवाहलाई सामाजिक बहिष्कार गरिनेछ ।
- बालबालिकाको संरक्षणको विषयलाई कार्यान्वयन गर्न बालसंरक्षण नीति तर्जुमा गरि कडाईका साथ कार्यान्वयनमा ल्याउनेछौं ।
- जन्मदर्तालाई शतप्रतिशत बनाउने छौं र यसलाई निरन्तरता दिनेछौं ।
- सरसफाईसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी बनाउनेछौं ।
- बालबालिकासँग सम्बन्धित भौतिक पूर्वाधार निर्माणलाई बालमैत्री, अपांगमैत्री र लैंगिक मैत्री बनाउनेछौं । नगरपालिका क्षेत्रभित्र निर्माण हुने सार्वजनिक संरचनाहरू जस्तै बाटो, खेल मैदान, पार्क, सार्वजनिक धारा, सामुदायिक भवनहरू, आदि निर्माण गर्दा बालमैत्री, अपांगमैत्री र लैंगिक मैत्री र बाल सुरक्षाको दृष्टिले सुरक्षित हुनुपर्ने व्यवस्था गर्नेछौं ।

आजाले,

गणेश कुमार खड्का
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत